

# Mikes Kelemen

Mikes Kelemen élete (1690–1761) Mikes Kelemen 1690 augusztusában született a háromszéki Zágónban, református köznemes családból, Mikes Pál és Torma Éva fiaként. Gyermekéveit Zágónban és az anyai rokonok abafáji és fiátfalvi birtokain, valamint a szomszédos zabolai Mikes-udvarházban töltötte. Atyját korán elvesztette, a Tökölyhez pártolt nemest a császáriak foglyul ejtették s a Fogarasi börtönben halálra kínozták. Anyja később férjhez ment Szilágysomlyó várkapitányához, Boér Józsefhez, akinek hatására fiával együtt áttért a katolikus hitre. Kelemen 1700-ban került a kolozsvári jezsuita kollégiumba. Itt vetette meg klasszikus latin irodalmi műveltségének alapjait. A kuruc hagyomány és a katolikus vallásosság együtt igen alkalmassá teszi, hogy Rákóczi Ferenc fejedelmi udvarába kerüljön. Tizenhét éves korában a fejedelem apródja lesz. Példaképe, eszményképe Rákóczi, akit híven szolgál mindhaláláig. S amikor már a bujdosó fejedelem nem él, a hűséges Mikes az emléket szolgálja mind a maga haláláig. De maró honvágya ellenére miért is nem tért haza adandó alkalommal a jó Mikes? A 85. levélben ekként ad választ: "De én, aki egész életemben bujdosom, és végtire 16 esztendősen koromban a házamat elhadtam, a" bizonyos, hogy a szabadságkeresés az elmémbe akkor nem volt, és ha eddig tart bujdosásom, az igaz, hogy az uramhoz való vak szeretetem okozta." A bukás után Rákóczival megy a számkivettetésbe. Párizsban és Versailles-ban már a hontalan fejedelem bizalmas titkára, az is marad mindvégig. Öt évig élnek Franciaországban. Ez idő alatt Mikes nemcsak jól megtanul franciául, hanem megismerkedik a kor francia, sőt némiképpen angol irodalmával is. Az irodalomkutatók a Levelekből és a fordításokból egész könyvtárra való könyv szerzőinek nevét állították össze, akiket többé-kevésbé ismernie kellett. XIV. Lajos kora ez: a francia klasszicizmus százada, amelyben többek közt divatos irodalmi forma a leveleskönyv. Mikes majd idővel maga is leveleskönyvet ír, anélkül hogy mintáit utánozná, de kétségtelen, hogy Versailles ihlette a műfajra, amely annyira megfelelt csevegő természetének. Amikor Rákóczi csalódott a francia udvar külpolitikájában, nem volt mit keresnie tovább Versailles-ban, a szultán pedig meghívta. Most az ősi ellenségben, a törökben reménykedtek, hogy előbb-utóbb segítséget nyújt Bécs ellen. Ebben is csalódniuk kellett, de legalább biztonságos otthont találhattak Törökországban, ahol végül is Rodostóban jelölték ki lakhelyüket. 1717-től 1761-ben bekövetkezett haláláig, tehát negyvennégy évig élt Mikes Kelemen Törökországban. Élete nyugodalmasan egyhangú volt. Egyetlen nagy szerelme reménytelennek bizonyult: Kőszeghy Zsuzsika inkább az idős és kopasz, de gróf és gazdag Bercsényi Miklóshoz ment feleségül, s el is költöztek Rodostóból. "... mi jól vannak az olyanok, akiknek elég vagyon a ládájokban. Mert Bercsényi úr nem annyira a szükségért házasodott meg, mint azért, hogy vagyon módja benne, mert üsmerek én olyat, kéd is üsméri, hogy nagyobb szüksége volna a házasságra, mint Bercsényi úrnak, de non habet pecuniam, és nemcsak a búcsút járják pénzzel, hanem a menyasszony táncát is." (50. levél) Mikes keserűen fogadja a számításból való házasságot, ironikusan mulattatja az ifjú asszonyt az öreg férj szerelmi életét szabályzó kalendáriummal. Az emigránsok lassanként kihaltak, 1735-ben meghalt a fejedelem is. Ezután volt némi remény egy felszabadító háborúra, Rákóczi idősebbik fia, Rákóczi József állt az élükre. De ebből a háborúból sem lett semmi, és Rákóczi József is ifjan meghalt. Ebben az időben Mikes egy ízben Moldvában járt követségben, és távolból látta az erdélyi hegyeket. Fellángolt újra szüntelen parázsló honvágya. Később III. Károly halála után bujdosó társaival kérelmezte, hogy hazamehessen, de nem kapott rá engedélyt. Mária Terézia elutasításából idézve: "ex Turcia nulla redemptio", azaz "Törökországból nincsvisszatérés". Idővel már csak Mikes élt a Rákóczival elindultak közül, de érkeztek új hontalanok is. Ekkor ő a magyar emigránsok hivatalos előjárója, törökül: ő a basbug. Egyhangú napjainak nagy részét olvasással töltötte. Rákócziék sok könyvet hoztak Franciaországból, javarészt áhítatos vagy ismeretterjesztő műveket, mert ezek voltak a janzenista fejedelem kedvenc olvasmányai. Ám akadt közöttük szépirodalom is, latin és francia művek. Ezek között teremtett Mikes Kelemen úgyszólván magamagának magyar nyelvű szépirodalmat.